

หลักสูตรกิจกรรมเสริม
หลักสูตร
กิจกรรมบำบัด
สำหรับเด็กที่มีความต้องการ
จำเป็นพิเศษ
ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำ
จังหวัดบุรีรัมย์

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัดฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน กิจกรรมบำบัดในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ทางกิจกรรมบำบัด การจัดเวลาเรียน สารการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์/เทคนิค กรอบอ้างอิงที่ใช้ในการให้บริการ การจัดสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และแหล่งการเรียนรู้ การประเมินทางกิจกรรมบำบัด ตลอดจนแนวทางการจัดกิจกรรม

ในการจัดทำหลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัดครั้งนี้ ได้สังเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร มาจากขอบเขตหน้าที่ของงานกิจกรรมบำบัด แนวคิด ทฤษฎี หลักการทางกิจกรรมบำบัด โดยนำมาปรับให้เข้ากับบริบทการให้บริการเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษร่วมกับการจัดการศึกษาพิเศษ โดยนำมาพัฒนาและนำไปสู่มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และประสบการณ์สำคัญรวมทั้งข้อของผู้เรียน

นักกิจกรรมบำบัดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครูการศึกษาพิเศษ นักสหวิชาชีพอื่น รวมถึงผู้ที่สนใจ เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ

นักกิจกรรมบำบัด
ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์
ตุลาคม 2567

ความนำ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 ได้บัญญัติให้คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาโดยได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาและเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้นและได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

การพัฒนาสมรรถภาพผู้พิการทางด้านการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน จำเป็นต้องได้รับการดูแลจากนักวิชาชีพหลายสาขา เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ครูจิตวิทยาแนะแนว นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด เพื่อแก้ไขหรือลดปัญหาความบกพร่องที่เป็นข้อจำกัดในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และสังคม ด้านการช่วยเหลือตนเอง

กิจกรรมบำบัดเป็นวิชาชีพทางการแพทย์แขนงหนึ่ง ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กในด้านต่าง ๆ จากพระราชกฤษฎีกากำหนดให้สาขากิจกรรมบำบัดเป็นสาขาการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2545 ได้คำนิยามของวิชาชีพกิจกรรมบำบัดไว้ คือ กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy) หมายความว่า การกระทำเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ การเรียนรู้ และการพัฒนาเกี่ยวกับเด็กโดยกระบวนการตรวจ ประเมิน ป้องกัน ส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพ โดยการนำกิจกรรม วิธีการและอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาเป็นวิธีการในการบำบัด วิชาชีพกิจกรรมบำบัดเป็นบริการหนึ่งที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของคนพิการในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ.2550 เพื่อลดข้อจำกัดทางการเรียนและเพิ่มคุณภาพชีวิต ให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และเป็นภาระแก่สังคมน้อยที่สุด

ปรัชญากิจกรรมบำบัด

กิจกรรมบำบัดเน้นมิติของคนหนึ่งคนที่มีพัฒนาการและการประสมประสานของระบบการทำงานและทักษะต่างๆ ได้แก่ร่างกาย จิตสังคม ความรู้ความเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ต่อตนเองและผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิต (Occupational Performance) ผ่านกิจกรรมหลักในแต่ละวัน (Occupations/activities of daily living) ได้แก่ กิจกรรมดูแลตนเอง (Self-care) กิจกรรมการทำงานหรือการเรียน (Work/education) กิจกรรมการเล่นและการใช้เวลาว่าง (Play and leisure) และกิจกรรมการพักผ่อน (Rest/sleep) ซึ่งมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อสุขภาวะที่ดี ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

วิสัยทัศน์

หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ มุ่งพัฒนา รักษา ส่งเสริม เด็กที่มีความบกพร่องทุกประเภท ให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพ โดยการนำกิจกรรม วิธีการทางกิจกรรมบำบัดและอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาเป็นวิธีการในการบำบัด

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่า ด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับครูสอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาด้านตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทุกคน
2. ยึดหลักการทางกิจกรรมบำบัดร่วมกับการศึกษาพิเศษที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย มีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้รับเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับสภาพความพิการ และมีการพักผ่อนเพียงพอ

4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต สามารถปฏิบัติตน และได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตามสภาพบริบทโดยเน้นชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตได้อย่างอิสระ

5. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กด้านกิจกรรมบำบัด

หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด
ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์

หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์

กิจกรรมบำบัดเป็นวิชาชีพทางการแพทย์แขนงหนึ่ง ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กในด้านต่าง ๆ จากพระราชกฤษฎีกากำหนดให้สาขากิจกรรมบำบัดเป็นสาขาการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2545 ได้คำนิยามของวิชาชีพกิจกรรมบำบัดไว้ คือ “กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy) หมายความว่า การกระทำเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ การเรียนรู้ และการพัฒนาเกี่ยวกับเด็กโดยกระบวนการตรวจ ประเมิน ป้องกัน ส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพ โดยการนำกิจกรรม วิธีการและอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาเป็นวิธีการในการบำบัด” วิชาชีพกิจกรรมบำบัดเป็นบริการหนึ่งที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของคณพิการในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ.2550 เพื่อลดข้อจำกัดทางการเรียนและเพิ่มคุณภาพชีวิต ให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และเป็นภาระแก่สังคมน้อยที่สุด วิชากิจกรรมบำบัด เป็นหนึ่งในวิชาเสริมหลักสูตร อยู่ภายใต้กลุ่มงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) ฝ่ายบริหารงานวิชาการ ซึ่งให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมแก่คณพิการทางการศึกษาทั้ง 9 ประเภท ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีการรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีการประสานงานของกล้ามเนื้อมัดเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีการรับรู้ทางสายตาที่สามารถใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันได้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายตามหลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด คือ การให้บริการแก่คณพิการทางการศึกษา 9 ประเภท อายุแรกเกิด ถึง 18 ปี ที่มีความบกพร่องทางการรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัส การประสานงานของกล้ามเนื้อมัดเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ การรับรู้ทางสายตาร่วมด้วย ได้แก่

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1 คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียงหากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

1.2 คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดเจนของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2.2 คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาถึง 26 เดซิเบล

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตนในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญ ร่วมกับความสามารถของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันการทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ความบกพร่องดังกล่าว อาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

4.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูดเช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มี ความบกพร่องในเรื่อง

ความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ ได้แก่บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่อง หรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น

8. บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วนซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ ๓๐ เดือน

9. บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ทางกิจกรรมบำบัด

หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ กำหนดหลักการให้บริการทางกิจกรรมบำบัดที่มีความจำเป็นสำหรับคนพิการทางการศึกษา 9 ประเภทที่มีความบกพร่องทางในการรับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อมัดเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ การรับรู้ทางสายตาร่วมด้วย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการประสมประสานของระบบการทำงานและทักษะต่างๆ ได้แก่ร่างกาย จิตสังคม ความรู้ความเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ต่อตนเองและผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิต ผ่านกิจกรรมหลักในแต่ละวัน ได้แก่ กิจกรรมดูแลตนเอง กิจกรรมการทำงานหรือการเรียนรู้ กิจกรรมการเล่นและการใช้เวลาว่างและกิจกรรมการพักผ่อน ซึ่งมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อสุขภาวะที่ดี ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การรับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัส

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการทรงตัวได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเอ็นและข้อต่อได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อกายสัมผัสได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการเห็นได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อเสียงที่ได้ยินได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.6 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการดมกลิ่นได้เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 1.7 รับความรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการลิ้มรสได้เหมาะสม

มาตรฐานที่ 2 การประสานงานของกล้ามเนื้อเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ทักษะการใช้แขนและมือ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ทักษะการกำและการปล่อยวัตถุ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ทักษะการทำงานของมือ

มาตรฐานที่ 3 การรับรู้ทางสายตา

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 สหสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 การรับรู้ตำแหน่งและทิศทาง

ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 การคัดลอกรูปทรงตามแบบ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 การแยกภาพจากพื้น

ตัวบ่งชี้ที่ 3.5 การรับรู้ความคงที่ของรูปทรง

ตัวบ่งชี้ที่ 3.6 การรับรู้มิติสัมพันธ์

การจัดเวลาเรียน

จัดการศึกษา 1 ปีการศึกษาโดยประมาณ โดยมีเวลาเรียน 1 หรือ 2 คาบต่อสัปดาห์ คาบละ 50 นาที และขึ้นอยู่กับความพร้อม พัฒนาการและศักยภาพของเด็กพิจารณาตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกำหนดหลักการฟื้นฟูทางกิจกรรมบำบัดที่มีความจำเป็นสำหรับผู้เรียนในการรับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อเล็กความคล่องแคล่วในการใช้มือและการรับรู้ทางสายตา โดยนำมาจัดเป็นกิจกรรมบูรณาการร่วมกับหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลความรู้ที่เพียงพอ นำไปสู่การตอบสนองการรับรู้ที่ที่เหมาะสม มีและมีการพัฒนาให้ดีขึ้น สภาพที่พึงประสงค์เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียน ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรกิจกรรมบำบัด เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ นำไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และนำไปประเมินพัฒนาการความก้าวหน้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัส

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ
1. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการทรงตัวได้เหมาะสม	มีการรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อการทรงตัวได้เหมาะสม
2. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเอ็นและข้อต่อได้เหมาะสม	มีการรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเอ็นและข้อต่อได้เหมาะสม
3. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อกายสัมผัสได้เหมาะสม	มีการรับรู้ความรู้สึกและตอบสนองต่อกายสัมผัสได้เหมาะสม
4. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการเห็นได้เหมาะสม	มีการรับรู้และตอบสนองต่อการเห็นได้อย่างเหมาะสม
5. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อเสียงที่ได้ยินได้เหมาะสม	มีการรับรู้และตอบสนองต่อเสียงได้อย่างเหมาะสม
6. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการดมกลิ่นได้เหมาะสม	มีการรับรู้และตอบสนองต่อการดมกลิ่นได้อย่างเหมาะสม
7. รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการลิ้มรสได้เหมาะสม	มีการรับรู้และตอบสนองต่อการลิ้มรสได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 2 การประสานงานของกล้ามเนื้อเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ
1. ทักษะการใช้แขนและมือ	1. เคลื่อนไหวแขนและมือทั้งสองข้างเพื่อทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 2. เอื้อมมือออกไปกำวัตถุได้ 3. หยิบจับวัตถุขนาดและรูปร่างต่างๆได้
2. ทักษะการกำและการปล่อยวัตถุ	1. กำวัตถุได้อย่างมั่นคง 2. ปล่อยวัตถุอย่างจงใจได้
3. ทักษะการทำงานของมือ	1. ใช้มือในการทำกิจกรรมต่างได้อย่างคล่องแคล่ว 2. จับดินสอด้วยท่าทางที่ถูกต้องและมีทักษะการเขียนเหมาะสมตามศักยภาพ

มาตรฐานที่ 3 การรับรู้ทางสายตา

ตัวบ่งชี้	สภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ
3.1 สหสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ	ทำกิจกรรมที่ใช้สหสัมพันธ์ระหว่างตาและมือได้
3.2 การรับรู้ตำแหน่งและทิศทาง	บอกหรือทำกิจกรรมที่ใช้ความสัมพันธ์ของตำแหน่งและทิศทาง เช่น บน-ล่าง ซ้าย-ขวา หน้า-หลัง เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลหรือสิ่งของได้
3.3 การคัดลอกรูปทรงตามแบบ	คัดลอกรูปทรงต่างๆตามแบบได้
3.4 การแยกภาพจากพื้น	1. ค้นหาสิ่งของที่ต้องการออกจากสิ่งของหลายชนิดที่อยู่ปนกันได้ 2. แยกความแตกต่างระหว่างภาพออกจากพื้นหลังของภาพได้
3.5 การรับรู้ความคงที่ของรูปทรง	ชี้หรือบอกรูปทรงเรขาคณิตตามที่กำหนดได้ แม้จะมีขนาด สี ตำแหน่งที่แตกต่างกัน
3.6 การรับรู้มิติสัมพันธ์	1. วางวัตถุตามแบบได้อย่างถูกต้อง เช่น ต่อบล็อกตามแบบ ต่อจิ๊กซอว์ วางภาพติดต่อกัน 2. ลากเส้นเชื่อมจุดตามแบบได้

การจัดประสบการณ์/กรอบอ้างอิง/เทคนิค

การวางแผนการให้บริการงานกิจกรรมบำบัด จะดำเนินการให้สอดคล้องกับการวางแผนการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Plan: IEP) โดยมีการประเมินทางกิจกรรมบำบัดเริ่มจากห้องแรกรับ เพื่อรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากนั้นร่วมประชุมวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลร่วมกับผู้ปกครอง ครูประจำชั้นและนักสหวิชาชีพอื่น และให้บริการกิจกรรมบำบัดแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ในทักษะตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

1. กรอบอ้างอิงทางกิจกรรมบำบัดที่ใช้ในการให้บริการ ได้แก่

1.1 กรอบอ้างอิงการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration Frame of Reference) ให้ความสำคัญต่อการกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทสัมผัสและระบบประสาทส่วนกลางให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการบูรณาการระบบประสาทสัมผัส 3 ระบบหลัก คือ ความรู้สึกกายสัมผัส ความรู้สึกจากระบบการทรงตัวและความรู้สึกจากกล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่อ ผ่านการทำกิจกรรมที่มีความหมายต่อตัวบุคคล เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการตอบสนองที่เหมาะสม

1.2 กรอบอ้างอิงกิจกรรมการดำเนินชีวิต (Occupational Frame of Reference) กรอบอ้างอิงนี้เชื่อว่ากิจกรรมการดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐานประสบการณ์ของมนุษย์และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีชีวิตรอด โดยพฤติกรรมในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิต (Occupational behavior) ของมนุษย์หรือความสามารถของบุคคลในการเลือก จัดการ และกระทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตที่มีความหมายด้วยความพึงพอใจ และสอดคล้องกับวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ดังนั้น ตามกรอบอ้างอิง นักกิจกรรมบำบัดเน้นการปฏิบัติที่ผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางในการเลือก จัดการ และทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตที่มีความหมายต่อผู้รับบริการ

1.3 กรอบอ้างอิงพัฒนาการ (Developmental Frame of Reference) กรอบอ้างอิงนี้ให้ความสำคัญต่อทักษะการปรับตัว (Adaptive Skills) หรือทักษะพื้นฐานที่บุคคลทำแล้วเกิดความพึงพอใจ เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านการทำกิจกรรมที่มีเป้าหมาย โดยกรอบอ้างอิงนี้มีสมมติฐาน 3 ข้อ คือ

- 1) พฤติกรรมในขั้นสูงของบุคคลได้รับอิทธิพลจากทักษะพื้นฐานที่มีมาก่อน
- 2) ทักษะความสามารถจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับขั้นโดยการเปลี่ยนแปลงในแต่ละขั้นจะเป็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพมากกว่าปริมาณ
- 3) กระบวนการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรมและการเกิดทักษะอื่นๆ

1.4 กรอบอ้างอิงพฤติกรรม (Behavioral Frame of Reference) ให้ความสำคัญกับการสร้างพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการจัดพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม โดยพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรือการขาดทักษะที่จำเป็นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้อง

1.5 กรอบอ้างอิงความคิดความเข้าใจ (Cognitive Frame of Reference) กรอบอ้างอิงนี้อาศัยแนวคิดพื้นฐานทางจิตวิทยาพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคมด้านกระบวนการด้านความคิดความเข้าใจ และการควบคุมตนเอง โดยความคิดความเข้าใจเป็นกระบวนการในการรับและประมวลผลข้อมูลความรู้จากทั้งภายในและภายนอกที่นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมทั้งภายใน เช่น ความคิด ความรู้ และพฤติกรรมภายนอก เช่น การกระทำ การพูด การเขียน ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกเหล่านี้จะย้อนกลับเป็นข้อมูลเข้าสู่กระบวนการประมวลผลในลำดับต่อไป

1.6 กรอบอ้างอิงจิตสังคม (Psychosocial Frame of Reference) กรอบอ้างอิงนี้ใช้สำหรับผู้ที่มีความผิดปกติที่เป็นปัญหาในการสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในกิจกรรมการเล่น เช่น ผู้ที่มีความบกพร่องของการประมวลผลความรู้สึกหรือมีความบกพร่องของการปรับระดับความรู้สึก ผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย กรอบอ้างอิงจิตสังคมให้ความสำคัญด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมที่ส่งผลต่อบทบาท ความสามารถ ในการทำกิจกรรมและการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคล

2. กระบวนการและเทคนิคทางการศึกษา ได้แก่ การใช้ระบบรูปภาพสนับสนุน (Visual Support) การจัดห้องเรียนแบบมีโครงสร้าง (Structured Teaching) การใช้เทคนิคการเสริมแรง การกระตุ้นเตือน ได้แก่ การกระตุ้นเตือนทางกาย (Physical Prompting) การกระตุ้นเตือนด้วยท่าทาง (Gestural Prompting) การกระตุ้นด้วยวาจา (Verbal Prompting) เป็นต้น

3. การประดิษฐ์อุปกรณ์ช่วย (Adaptive Equipment / Assistive Devices) คือ การพิจารณาดัดแปลงอุปกรณ์ช่วยในการจัดทำทาง หรือการจัดหาอุปกรณ์ช่วยให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมของผู้เรียนตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เช่น การดัดแปลงอุปกรณ์การรับประทานอาหาร ช้อนแบบมีสายรัด ข้อนเสริมด้าม การดัดแปลงอุปกรณ์การเขียน อุปกรณ์ช่วยจับดินสอจากยางยืด สายรัด การเสริมด้ามดินสอด้วยการใช้ปลอกยางสวมดินสอ (Pencil Grip) การเปลี่ยนเม็ดกระดุมสีให้เป็นตุ๊กตา เป็นต้น

แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด

มาตรฐานที่ 1 การรับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัส

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 รับความรู้สึกและตอบสนองต่อการทรงตัวได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
รับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการทรงตัวได้เหมาะสม	1) เล่นเครื่องเล่นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของศีรษะ เช่น ห้อย โหน ตีลังกา 2) เล่นเครื่องเล่นที่มีการเคลื่อนไหวไปในระนาบที่แตกต่างกัน เช่น แกว่งชิงช้า โยกบอล 3) ยืนทรงตัวบนอุปกรณ์หรือเดินทรงตัวบนเดินทรงตัวบนสะพานแคบ 4) ทำกิจกรรมที่มีการหมุนศีรษะและการเคลื่อนไหวไปในระนาบที่แตกต่างกัน เช่น นั่งชิงช้าที่สามารถหมุนได้โดยรอบ (Vestibulator)	การเล่นหมุนและแกว่งที่มากเกินไปจะทำให้นักเรียนเวียนศีรษะและอาเจียนได้

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 รับรู้สักรู้สึกและตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเ็นและข้อต่อได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
รับรู้สักรู้สึกและ ตอบสนองต่อการ เคลื่อนไหวเ็นและข้อ ต่อได้เหมาะสม	1) กระโดดแตรมโพลัน กระโดดตามจุด กระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง 2) เล่นเครื่องเล่นที่มีการโนหรือป็นปาย เล่นไถนา 3) ทำกิจกรรม ที่ใช้แรง หิ้ว ลาก ผลักดึง ยก สิ่งของหรือวัตถุที่มีน้ำหนัก 4) ออกก้าลังกายในท่าทางเลียนแบบสัตว์ เช่น เดินแมงมุม คลานหมี 5) คลานบนพรม คลานบนเบาะ คลานลอด อุโมง 6) ทำท่าประกอบเพลงที่มีจังหวะช้าหรือเร็ว 7) เคี้ยวอาหารหรือวัตถุที่มีความเหนียว	- การโน การป็นปาย ต้อง อยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิด ของผู้สอนเพราะอาจเกิด อุบัติเหตุได้ - การเคี้ยวอาหารที่มีความ เหนียวหรือแข็งเกินไปอาจ ทำให้สำลักหรือติดคอได้

ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 รับรู้สักรู้สึกและตอบสนองต่อกายสัมผัสได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
รับรู้สักรู้สึกและ ตอบสนองต่อกายสัมผัส ได้เหมาะสม	1) เล่นอิสระบนพรม บนพื้นสนามหญ้า บนเบาะ 2) นวดสัมผัสบริเวณ แขน ขา และหลัง โดย ใช้ไลชั้น หรือใช้แปรง 3) ลูบโดยให้แรง น้ำหนัก แบบออกแรงกด หรือแบบแผ่วเบา 4) สัมผัสวัตถุ สิ่งของ ที่มีลักษณะ หยาบ ละเอียด นุ่ม แข็ง เป็นต้น	นักเรียนที่มีภาวะหลักหนึ การสัมผัสมากต้องค่อยๆ ปรับระดับในการกระตุ้น การสัมผัสให้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
	5) เดิน คลาน กลิ้งบนพื้นผิวสัมผัสต่าง เช่น บนหญ้า ทรายละเอียด พรมขนนุ่ม	

ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 รับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการเห็นได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
รับรู้รู้สึกและ ตอบสนองต่อการเห็นได้ เหมาะสม	1) ลดสิ่งกระตุ้นทางการมองเห็นเพื่อลดการหันเหความสนใจ 2) ทำกิจกรรมที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความสว่าง หรือแสงสีแตกต่างกัน เช่น มีดสว่าง แสงสีหลากหลาย 3) เล่นของเล่นที่ต้องใช้การมองเห็น เช่น เกมจับคู่ 4) เล่นของเล่นที่มีแสงและสีสดใส 5) ทำกิจกรรมที่ใช้วัสดุที่มีแสงสว่าง หรือแสงสีที่กระตุ้นความสนใจ	การมองเห็นที่สว่างมากเกินไปอาจเป็นอันตรายกับสายตาได้

ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 รับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อเสียงที่ได้ยินได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
รับรู้รู้สึกและ ตอบสนองต่อเสียงที่ได้ ยินได้เหมาะสม	1) ฟังเสียงที่มีระดับความดังที่ต่างกัน 2) เล่นเครื่องดนตรี 3) เคลื่อนไหวตามเสียงเพลง 4) ร้องเพลง เปิดเพลงขณะทำกิจกรรม 5) เล่นของเล่นที่มีเสียงเพลง เสียงสัตว์ เสียงยานพาหนะ	- ควรใช้จังหวะของดนตรีหรือเพลงที่เหมาะสมกับระดับการรับรู้ความรู้สึก - ควรใช้ระดับเสียง ความดังที่พอเหมาะไม่ดังจนเกินไป

ตัวบ่งชี้ที่ 1.6 รับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการดมกลืนได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
มีการรับรู้รู้สึกและ ตอบสนองต่อการดม กลืนได้เหมาะสม	1) ดมกลิ่นสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน 2) ทักษะศึกษา นอกสถานที่ที่มีกลิ่นต่างๆ 3) ปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่มีกลิ่นต่างๆ	- นักเรียนที่มีปัญหาหลักหนี ระบบการดมกลิ่นมากๆ อาจจะอาเจียนได้ - ไม่ควรดมกลิ่นที่เป็นสาร สังเคราะห์มากเกินไปอาจ เป็นอันตรายกับเยื่อบุโพรง จมูกได้

ตัวบ่งชี้ที่ 1.7 รับรู้รู้สึกและตอบสนองต่อการลิ้มรสได้เหมาะสม

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
มีการรับรู้รู้สึกและ ตอบสนองต่อการลิ้มรส ได้เหมาะสม	1) ชิมอาหารที่มีรสชาติต่างๆ 2) ชิมอาหารที่มีอุณหภูมิต่างๆ 3) ชิมอาหารที่มีลักษณะต่างๆ	- ระวังอุณหภูมิของอาหาร ไม่ให้ร้อนเกินไป

มาตรฐานที่ 2 การประสานงานของกล้ามเนื้อมัดเล็กและความคล่องแคล่วในการใช้มือ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ทักษะการใช้แขนและมือ

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
1. เคลื่อนไหวแขนและ มือทั้ง 2 ข้างเพื่อทำ กิจกรรมได้อย่าง เหมาะสม	กระตุ้นให้ใช้มือคว่ำ เอื้อมมือมากลางลำตัว เอื้อมมือไปด้านข้างคว่ำของเล่น ตุ๊กตา ของ ที่เด็กชอบ	นักเรียนที่มีอาการเกร็งของ ร่างกายส่วนบน ต้องการการ ยืดกล้ามเนื้อก่อนการฝึก

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศัทยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
2. เอื้อมมือออกไปกำวัตถุ ได้	วางสื่อ อุปกรณ์ฝึกไว้ด้านซ้ายหรือขวา ให้มีระยะห่างจากลำตัวพอสมควรแล้ว กระตุ้นให้เอื้อมมือออกมา เพื่อกำหรือ จับวัตถุ	นักเรียนที่มีอาการเกร็งของ ร่างกายส่วนบน ต้องการการยืด กล้ามเนื้อก่อนการฝึก
3. หยิบจับวัตถุขนาดและ รูปทรงต่างๆได้	จัดกิจกรรมที่ใช้มือหยิบจับวัตถุใน รูปทรงต่างๆ เช่น ทรงกระบอก ทรง กลม หรือการจับที่มีอยู่ในท่าต่างๆ เช่น การกำทั้งมือ การใช้นิ้วหัวแม่มือ กับนิ้วอื่น	- นักเรียนที่มีอาการเกร็งของ กล้ามเนื้อในมือ ต้องการการยืด กล้ามเนื้อก่อนการฝึก - เลือกขนาดวัตถุให้เหมาะสมกับ ขนาดมือของนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ทักษะการกำและการปล่อยวัตถุ

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศัทยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
1. กำวัตถุได้อย่างมั่นคง	จัดกิจกรรมที่ใช้การกำวัตถุไว้ในมือ วัตถุที่มีรูปทรงต่างๆ เช่น ทรงกระบอก ทรงกลม บล็อกไม้	- นักเรียนที่มีอาการเกร็งของ กล้ามเนื้อในมือ ต้องการการยืด กล้ามเนื้อก่อนการฝึก - เลือกขนาดวัตถุให้เหมาะสมกับ ขนาดมือของนักเรียน
2. ปล่อยวัตถุอย่างตั้งใจได้	ปล่อยวัตถุใส่ลงในภาชนะหรือตะกร้า โดยวางไว้ในตำแหน่งด้านหน้า ด้านข้าง ให้ห่างจากลำตัว	

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ทักษะการทำงานของมือ

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
1. ใช้มือในการทำกิจกรรม ต่างๆได้อย่างคล่องแคล่ว	1) ร้อยลูกปัดขนาดและรูปร่างต่างๆ 2) ปั้นดินน้ำมัน ทุบดินน้ำมัน ปั้นเป็น เส้นยาว ปั้นเป็นก้อนกลม ทำเป็นก้อน แบน 3) ใช้กรรไกรตัดกระดาษ จ้างเปิด-ปิด กรรไกร ตัดกระดาษให้ขาดออกจาก กัน ตัดกระดาษตามเส้นตรง ตัดตาม เส้นวงกลมได้ ตัดตามเส้นสี่เหลี่ยมได้ 4) พับกระดาษเป็น 2 ส่วนตาม เส้นตรง เส้นทแยงมุม 5) การต่อตัวต่อ จำนวน 3 ชิ้น 6 ชิ้น 9 ชิ้น 6) การเสียบหมุดบนกระดาน ขนาด เล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่	- ควรระวังนักเรียนที่มีภาวะชอบ เอาของเข้าปากซึ่งการที่นักเรียน นำลูกปัดเข้าปากจะเกิดอันตราย ได้ - การใช้กรรไกรซึ่งเป็นของมีคม ควรใช้ด้วยความระมัดระวังหรือใช้ กรรไกรพลาสติกก่อนในช่วง เริ่มต้นการฝึก
2. จับดินสอด้วยท่าทางที่ ถูกต้องและมีทักษะการ เขียนเหมาะสมตาม ศักยภาพ	1) ฝึกการจับโดยการให้ 3 นิ้ว (นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ นิ้วกลาง) โดยการ กระตุ้นเตือนให้นักเรียนจับดินสอด้วย ท่าทางที่ถูกต้องการเริ่มการเขียน 2) ใช้อุปกรณ์ช่วยจับดินสอ เพื่อให้ นักเรียนสามารถวางนิ้วได้ถูกตำแหน่ง 3) จับดินสอฝึกลากเส้นแนวตั้ง แนวนอน วาดรูปวงกลม รูป เครื่องหมายบวก เครื่องหมายกากบาท สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม	- ระวังดินสอที่มีปลายแหลมอาจ เป็นอันตรายได้

มาตรฐานที่ 3 การรับรู้ทางสายตา

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 สหสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
ทำกิจกรรมที่ใช้สหสัมพันธ์ ระหว่างตาและมือได้	เล่นตีกอล์ฟ ตีระนาด บล็อกไม้ หยอดรูปทรง ต่อบล็อกเป็นตึกสูง ต่อบล็อกตามแบบ ร้อยลูกปัด โยนรับลูกบอล ลากเส้นในกรอบที่ กำหนด การวาดรูป การระบายสี	- ควรระวังนักเรียนที่มีภาวะ ชอบเอาของเข้าปาก

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 การรับรู้ตำแหน่งและทิศทาง

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
บอกหรือทำกิจกรรมที่ใช้ ความสัมพันธ์ของตำแหน่งและ ทิศทาง เช่น บน-ล่าง ซ้าย-ขวา หน้า-หลัง เมื่อเปรียบเทียบกับ บุคคลหรือสิ่งของได้	ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการแยกแยะ บน-ล่าง ซ้าย-ขวา ข้างใน-ข้างนอก เช่น ให้นักเรียนนำสิ่งของไปวาง บนโต๊ะ บนเก้าอี้ หรือ เก็บสิ่งของที่ อยู่ใต้โต๊ะ หรือ อยู่ในตู้	- ควรระวังนักเรียนที่มีภาวะ ชอบเอาของเข้าปาก

ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 การคัดลอกรูปทรงตามแบบ

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
คัดลอกรูปทรงต่างๆตามแบบได้	วาดรูปทรงต่างๆตามแบบ เช่น เส้นตรงแนวตั้ง แนวนอน วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เครื่องหมาย กากบาท	- ระวังดินสอที่มีปลาย แหลมอาจเป็นอันตรายได้

ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 การแยกภาพจากพื้น

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
1. ค้นหาสิ่งของที่ต้องการออกจากสิ่งของหลายชนิดที่อยู่ปนกันได้ 2. แยกความแตกต่างระหว่างภาพออกจากพื้นหลังของภาพได้	1) หาสิ่งของที่วางอยู่บนโต๊ะตามคำบอก หาลูกบอลสีแดงในบ่อบอลที่มีบอลหลากสี 2) หาภาพสิ่งของในภาพที่ซ่อนอยู่ในภาพที่ยุ่งเหยิง 3) เล่นเกมอักษรไขว้ บิงโก	

ตัวบ่งชี้ที่ 3.5 การรับรู้ความคงที่ของรูปทรง

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
ชี้หรือบอกรูปทรงเรขาคณิตตามที่กำหนดได้ แม้จะมีขนาดสี ตำแหน่งที่แตกต่างกัน	ชี้ หยิบหรือบอกชื่อรูปทรงตามคำบอกไม่ว่าจะมีสี ขนาด อยู่ในทิศทางหรือตำแหน่งใกล้เคียงได้ถูกต้อง การหาพยัญชนะตัวเดียวกันที่มีรูปร่างหรือสีที่ต่างกัน เป็นต้น	

ตัวบ่งชี้ที่ 3.6 การรับรู้มิติสัมพันธ์

สภาพที่พึงประสงค์ ตามศักยภาพ	ประสบการณ์สำคัญ/ แนวทางการจัดกิจกรรม	ข้อควรระวัง
1. วางวัตถุตามแบบได้อย่างถูกต้อง เช่น ต่อบล็อกตามแบบ ต่ोजิกซอร์ วางภาพตัดต่อ 2. ลากเส้นเชื่อมจุดตามแบบได้	1) ต่อด้านส่วนของรูปทรงให้เป็นไปตามภาพ เช่น ต่ोजิกซอร์ ต่อบล็อกตามแบบ 2) กิจกรรมตารางเก้าช่อง 3) ลากเส้นเชื่อมจุดตามแบบ	

การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อม สถานที่ มุมที่ผู้เรียนใช้ในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ห้องเรียน มุมทำกิจกรรมที่บ้าน ให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมและลดข้อจำกัดในการทำกิจกรรม เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนแต่ละบุคคล เช่น การลดแสงในห้องเรียนสำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาในการปรับระดับการรับรู้สีด้านการเห็น หรือมีการรับรู้สีด้านการเห็นที่ไวกว่าปกติ โดยการนำผ้าสีอ่อนวางพาดใต้หลอดไฟให้กรองแสงที่ลอดผ่านไม่ให้แสงจ้าเกินไป หรือการปรับระดับความสูงของมุมกิจกรรมหน้ากระดานให้เหมาะสมกับระดับที่ผู้เรียนสามารถเอื้อมมือไปแตะหรือติดรูปภาพกิจกรรมได้

เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และแหล่งการเรียนรู้

มีการสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อ อุปกรณ์การทำกิจกรรมที่มีสีสัน มีความน่าสนใจ เป็นสื่อ อุปกรณ์ที่ส่งเสริมและกระตุ้น กระบวนการใช้ประสาทความรู้สึกรับรู้ 7 ชนิด ได้แก่ ผิวสัมผัส การเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส การทรงตัว การรับรู้เย็น กล้ามเนื้อและข้อต่อ และพิจารณาตัดแปลงอุปกรณ์ช่วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมการดำเนินชีวิต กิจกรรมประจำวัน การเรียน การมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ

การประเมินทางกิจกรรมบำบัด

การประเมินทางกิจกรรมบำบัด เป็นการสังเกตพฤติกรรมการทำกิจกรรมและปัญหาทางกิจกรรมบำบัดของเด็กทุกคนที่มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้แบบประเมินทางกิจกรรมบำบัดของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ โดยนักกิจกรรมบำบัดเป็นผู้ประเมิน และผู้ปกครองให้ข้อมูลประวัติเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการรักษาทางการแพทย์ และประวัติพัฒนาการทางด้านร่างกาย เพื่อนำมาประกอบการวางแผนการพัฒนาผู้เรียน และนำมาประกอบการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนแต่ละคน

1. วิธีการวิธีการวัดและประเมินผล

- 1.1 การทดสอบ
- 1.2 การประเมิน
- 1.3 การสังเกตพฤติกรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทางกิจกรรมบำบัด

- 1) แบบประเมินการใช้มือ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์
- 2) แบบประเมินทั่วไปทางกิจกรรมบำบัด

3) แบบตรวจสอบรายการพฤติกรรมการบูรณาการประสาทความรู้สึกร (Short Sensory Profile Checklist)

4) แบบทดสอบ Line - Geometric Quality Test

5) แบบประเมิน Developmental Test of Visual Perception – 3rd Edition (DTVP-3)

6) แบบประเมินผลการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้รายบุคคล วิชากิจกรรมบำบัด โดยมีเกณฑ์การวัดและประเมินผล ดังนี้

5 หมายถึง ทำได้ด้วยตนเองและเป็นแบบอย่างผู้อื่นได้

4 หมายถึง ทำได้ด้วยตนเอง

3 หมายถึง ทำได้โดยมีการช่วยเหลือ ชี้แนะจากผู้อื่นบ้างเล็กน้อย

2 หมายถึง ทำได้โดยมีการช่วยเหลือ ชี้แนะ จากผู้อื่น

1 หมายถึง ทำได้โดยมีผู้อื่นพาทำ

เกณฑ์การผ่าน

นักเรียนสามารถทำกิจกรรมตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดได้ในระดับ 4 หรือ 5 ติดต่อกันอย่างน้อย 3 ครั้ง

3. การสรุปผลการประเมิน

สรุปผลการพัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง รวมทั้งนำข้อมูลผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาต่อไป

4. การรายงานผลการประเมินทางกิจกรรมบำบัดและการนำไปใช้

มีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้หลังการสอน มีเกณฑ์การวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อติดตามผลพัฒนาการในแต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรม และมีการรวบรวมผลการจัดการเรียนรู้เพื่อรายงานผลให้กับครูประจำชั้นและผู้ปกครองทราบอย่างเป็นระบบ และมีการสรุปผลการเรียนรู้รวบรวมส่งให้ครูประจำชั้นเพื่อจัดทำเอกสารรายงานผลการพัฒนาผู้เรียน

แนวทางการใช้หลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์

1. ศึกษาหลักสูตร

ประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ทางกิจกรรมบำบัด การจัดเวลาเรียน สารการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์/เทคนิค กรอบอ้างอิงที่ใช้ในการให้บริการ การจัดสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และแหล่งการเรียนรู้ การประเมินทางกิจกรรมบำบัด ตลอดจนแนวทางการจัดกิจกรรม

2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก

รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลทางการแพทย์ ข้อมูลพัฒนาการที่เกี่ยวข้อง

3. ประเมินรวบรวมข้อมูลทางกิจกรรมบำบัด

1. ใช้แบบประเมินทางกิจกรรมบำบัด ประเมินพฤติกรรมการทำกิจกรรมและปัญหาทางกิจกรรมบำบัด

2. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินเพื่อมาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

4. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

1. ร่วมการประชุมจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) กับคณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือตัวแทน ผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูการศึกษาพิเศษ นักสหวิชาชีพ

2. จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมบำบัด รวมทั้งกำหนดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ อุปกรณ์ช่วย อุปกรณ์เสริมทางกิจกรรมบำบัดให้เหมาะสมกับความจำเป็นพิเศษของผู้เรียนแต่ละคน

5. จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP)

นำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (เป้าหมายระยะสั้น) ที่กำหนดในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล มาดำเนินการจัดทำแผนการสอนรายบุคคลโดยการวิเคราะห์งานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการเรียงลำดับกิจกรรมที่ง่ายไปสู่กิจกรรมที่ยากขึ้นหรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมไปสู่กิจกรรมที่เป็นนามธรรมให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนแต่ละบุคคล

6. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์

1. ศึกษามาตรฐานตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ เพื่อนำมาจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

2. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์อย่างหลากหลายครอบคลุมสภาพที่พึงประสงค์ตามศักยภาพ ซึ่งเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครบทุกสภาพที่พึงประสงค์ตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. จัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมทางกิจกรรมบำบัด มาบูรณาการร่วมกับหน่วยการเรียนรู้ หรือใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ตามที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ กำหนดในการพัฒนาผู้เรียน

2. ในการจัดกิจกรรมให้คำนึงถึงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นตามที่วางแผนไว้

3. จัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล

8. ประเมินพัฒนาการ

1. ประเมินตามแผนการสอนรายบุคคล (IIP) ซึ่งมี 5 ระดับเป็นระบบตัวเลขคือ 5, 4, 3, 2, 1 หรือเป็นระบบที่ใช้คำสำคัญเช่นดีเยี่ยม, ดีมาก, ดี, พอใช้, ปรับปรุงหรือตามที่สถานศึกษากำหนดอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2. ประเมินทางกิจกรรมบำบัดเมื่อสิ้นปีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกับต้นปีการศึกษา อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

9. สรุปและรายงานผล

1. สรุปผลการประเมินเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และรายงานผู้บริหารและผู้ปกครอง

2. สรุปผลการประเมินทางกิจกรรมบำบัด ตามมาตรฐานตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์และรายงานผู้บริหารและผู้ปกครอง

3. สรุปผลการประเมินทางกิจกรรมบำบัดของเด็กและรายงานผู้บริหารและผู้ปกครอง

การสร้างช่วงเชื่อมต่อทางการศึกษา

เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเป็นรายบุคคล และมีการจัดทำสมุดสื่อสารเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับผู้เรียนระหว่างครูและผู้ปกครอง และมีการติดต่อสื่อสารร่วมกับครูประจำชั้น ว่าผู้เรียนมีพัฒนาการอย่างไร ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และจะนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

การส่งต่อ

การส่งต่อ เป็นการประสานงานระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทางด้านการบูรณาการประสาทสัมผัส ทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก การรับรู้อาหารหรือทางกิจกรรมบำบัดอย่างต่อเนื่อง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ มีการกำกับติดตามการให้บริการกิจกรรมบำบัด โดยฝ่ายบริหารแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ภายใน เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปปรับใช้ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความแตกต่างเป็นรายบุคคลของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการนิเทศทั้งในระดับเพื่อนร่วมงาน หัวหน้าฝ่ายและผู้บริหาร ส่วนการประเมินผลและการรายงานจะมีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังการสอน มีการสรุปและทบทวนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทุกๆ 3 เดือน จากนั้นจึงรายงานผลการจัดการเรียนรู้ให้กับครูประจำชั้นและผู้ปกครองทราบ